

PRILOG BLIŽEM ODREĐIVANJU POJMA POZADINA NEPRIJATELJA

UVOD U PROBLEM

Pozadina neprijatelja spada među pojmove koji su u našoj teoriji, zbog razvoja predmeta i pojava na koje se odnose i rastućih saznanja u datom polju stvarnosti, postali, u metodološkom pogledu, nerazgovjetni i nedovoljno diskriminativni, tj. nedovoljno precizno razgraničeni prema drugim, u prvom redu srodnim pojmovima. To stvara teškoće pri interpretacijama sadržaja koji se odnose na probleme pozadine neprijatelja. Kada su u pitanju problemi takve vrste, radi njihovog preovladavanja, najčešće se koristimo bližim određivanjem spornih pojmova.

Bliže određivanje kao metoda nije unaprijed strogo formalizirani postupak. Ono je u velikoj mjeri uvjetovano strukturom sadržaja kojeg treba bliže odrediti i ciljem i stajalištem s kojega se ono vrši. Ipak, time se najčešće podrazumijeva dublje teoretsko zahvatanje u onaj dio sadržaja ili opsega pojma koji razinom svoje općosti više ne zadovoljava potrebe teorije i prakse. U našem slučaju jedan od teoretski pouzdanih načina bližeg određivanja pojma pozadina neprijatelja predstavlja sintezu nekoliko organski povezanih metodskih postupaka, koji se sastoje od specifikacije opće odredbe pojma pozadina neprijatelja, utvrđivanja opsega i definiranja njegovih vrsnih pojmova.

SPECIFIKACIJA OPĆE ODREDBE POJMA POZADINA NEPRIJATELJA

Radi smišljenog povezivanja slijeda neposrednih i posrednih činilaca od kojih zavisi specifikacija pojma pozadina neprijatelja, a samim tim i njegovo bliže određivanje, potrebno je, prethodno, utvrditi njegovo mjesto u širem sistemu pojmova kome pripada.

Pozadina neprijatelja pripada sistemu pojmova kojima se izražavaju različiti aspekti vojnog i vojno-političkog položaja u kome se mogu naći dijelovi naše teritorije u ratu. Ratište kao kategorija prostora u funkciji oružane borbe, u slučaju vođenja borbenih dejstava na našoj teritoriji, svojim opsegom, načelno, obuhvata front, vlastitu pozadinu i pozadinu neprijatelja. To znači da je pozadina neprijatelja pojmovno podređena ratištu.

Pojmovni front, vlastita pozadina i pozadina neprijatelja međusobno su uvjetovani i nalaze se u odnosu tzv. korelativne koordinacije, pri čemu se pozadina neprijatelja i vlastita pozadina određuju u odnosu na front. Tim pojmovima se izražava konkretno stanje i prostorne relacije odnosa snaga koji je materijaliziran držanjem ili zauzimanjem manjih ili većih dijelova teritorije. Oni se u širem kolokvijalnom smislu — kao opće, u prvom redu prostorne, odredbe — upotrebljavaju u slijedećem značenju:

Front je dio ratišta (vojišta) kojeg čini pojas rasporeda i borbenih dejstava glavnine direktno suprotstavljenih našim i neprijateljevih oružanih snaga¹.

Vlastita pozadina je dio ratišta (vojišta) koji se nalazi pozadi i u produžetku fronta s naše strane.

Pozadina neprijatelja je dio ratišta (vojišta) koji se nalazi pozadi i u produžetku fronta s neprijateljeve strane.²

Iz ove opće odredbe pojma pozadina neprijatelja specificiran je standardni zaključak da je pozadini neprijatelja svojstveno prisustvo agresora. Pošto primjereno pojmovno strukturiranje vojno-političke situacije u pozadini neprijatelja pretpostavlja tačno poimanje njene biti, ovaj nas zaključak razinom svoje općosti ne zadovoljava. On ne ukazuje na neke bitne sadržaje u vezi s pozadinom neprijatelja, a posebno na one koji proizlaze iz realiziranja koncepcije općenarodne obrane. Zbog toga ćemo se podsjetiti na neke posebnosti vojno-političke situacije u pozadini neprijatelja.

U slučaju da agresor izvrši prodor na našu teritoriju on bi, radi njene kontrole i pokušaja uspostavljanja okupacijskog sistema, izdvajao respektivne snage. Međutim, uslijed odlučnog angažiranja naših oružanih snaga u pozadini neprijatelja i totalnosti svenarodnog otpora on bi mogao, uz neposredno prisustvo izrazito brojnih

¹ Front u svakom slučaju valja poimati na način kako ga shvata naša vojna doktrina, tj. da će on najčešće biti isprekidan, izlomljen, bez oštro izraženih granica između fronta i pozadine, itd.

² Iako se ova podjela odnosi, u prvom redu, na nivo ratišta i vojišta, ona se uz manje modifikacije značenja primjenjuje i na nižim nivoima.

oružanih snaga, uspostaviti relativno efikasnu vojnu kontrolu samo na ograničenom prostoru. Zbog toga je raniji zaključak da je pozadini neprijatelja svojstveno prisustvo agresora potrebno proširiti iskazom da ono ne bi bilo jednako po prostornoj obuhvatnosti i efektivnosti njenog korišćenja. To znači da bismo prema prostorom izraženim relacijama odnosa snaga u pozadini neprijatelja mogli razlikovati dijelove teritorije koji se nalaze pod relativno efektivnom vojnom kontrolom oružanih snaga agresora i dijelove koji bi se nalazili pod našom vojnom kontrolom. Postavlja se pitanje da li je i kako pojmovno struktrirana takva različitost vojno-političke situacije u pozadini neprijatelja.

U stvaranju pojmovnih korelata za te sadržaje značajan je korak učinjen uvođenjem u teoriju pojma *privremeno zaposjednuta teritorija*. Time je pojmovno obuhvaćena i na primjeran način interpretirana suština sadržaja vojno-političke situacije na dijelu teritorije u pozadini neprijatelja, ali još uvijek ne i cjelina sadržaja koji je svojstven pozadini neprijatelja.

Pored toga, u vezi s pojmom *privremeno zaposjednuta teritorija*, zapažamo da on, iako je Zakonom o narodnoj obrani ozvaničen i u teoriji često upotrebljavan, nije eksplicitno definiran. Zato pri tumačenju značenja spomenutog pojma uzimamo u obzir onaj kontekst u kome se upotrebljava u Zakonu i doktrinarnim materijalima. Tumačenje tog pojma je znatno olakšano činjenicom što je njegovo leksičko značenje u velikoj mjeri primjereno sadržaju vojno-političke situacije na koju se odnosi. Najvjerojatnije je da upravo u tome treba tražiti razlog što on do sada nije eksplicitno definiran. Neosporno je da se u našoj vojnoj teoriji taj pojam primjereno i jednoznačno upotrebljava, ali ima slučajeva da u nekim tekstovima njegovo značenje varira, uključujući i svođenje *privremeno zaposjednute teritorije* na sinonim pozadine neprijatelja. Zbog toga je potrebno, radi bližeg određivanja pojma pozadina neprijatelja, ta dva pojma razlučiti. Razrješavanje teoretskih problema vezanih za interpretaciju pojma *privremeno zaposjednuta teritorija* izvršit ćemo putem kratke analize njegovog značenja.

O ZNAČENJU POJMA PRIVREMENO ZAPOSJEDNUTA TERITORIJA

Kada je u pitanju dosljedno predmetno i jezičko tumačenje pojma *zaposjednuta teritorija* (za sada ćemo ga, iz metodoloških razloga, upotrebljavati bez vremenske oznake »privremeno«), logično je da se njime misli onaj dio teritorije u pozadini neprijatelja

na kojoj je agresor uspio da uspostavi relativno djelotvornu vojnu kontrolu. To istovremeno znači da se tim pojmom ne mogu obuhvatiti oni dijelovi teritorije u pozadini neprijatelja koji se nalaze pod kontrolom naših oružanih snaga, jer oni de facto nisu zaposjednuti. Osim toga, u pitanju je sasvim drukčija vojno-politička situacija od one na zaposjednutoj teritoriji. Međutim, ta vojno-politička situacija još nema svoj pojmovni korelat, a to se ne može duže tolerirati. Radi pojmovnog struktriranja tog sadržaja potrebno je prethodno utvrditi opseg pojma pozadina neprijatelja.

OPSEG POJMA POZADINA NEPRIJATELJA

Na osnovu dosadašnjeg razmatranja može se zaključiti da zaposjednuta teritorija čini dio opsega pojma pozadina neprijatelja. Pitanje je, koji su ostali članovi njegovog opsega. Pošto težimo je-dnoznačnosti pojmova s pojavama na koje se odnose, zadržat ćemo se na nekim elementima vojno-političke situacije u pozadini neprijatelja koji su značajni za određivanje opsega tog pojma.

Nesumnjivo je da je vojno-politička situacija u pozadini neprijatelja, koju želimo pojmovno struktrirati, po svom sadržaju, uglavnom, polarizirana, prema tome da li se neki dio te teritorije nalazi pod našom vojnom kontrolom³ ili pod relativno djelotvornom vojnom kontrolom agresora. Zbog toga, članove opsega pojma pozadina neprijatelja valja tražiti u okvirima njegove dihotomne podjele. Prema tome, ako je zaposjednuta teritorija jedan član podjele pojma pozadina neprijatelja, drugi član podjele bit će nezaposjednuta teritorija⁴. Tako smo dihotomnom podjelom pojma pozadina neprijatelja odredili i njegov opseg.

³ Djelotvornost vojne kontrole teritorije je osnova za razlikovanje zaposjednute od nezaposjednute teritorije, a u metodološkom smislu je kriterij razdiobe pojma pozadina neprijatelja na njegove vrsne pojmove.

Iako postoje razlike u kriterijima djelotvornosti vojne kontrole teritorije za nas i za agresora, ako se uzme u obzir ono što je u svakom slučaju zajedničko, značenje djelotvornosti vojne kontrole teritorije se može tumačiti na slijedeći način:

djelotvornost vojne kontrole teritorije se, u prvom redu, temelji na sposobnosti oružanih snaga da se, na osnovu povoljnog odnosa, rasporeda i odgovarajuće upotrebe snaga, održe na određenoj teritoriji i da održavaju i u svom interesu usmjeravaju bitne činioce vojne situacije s takvom efektivnošću da protivnik bez značajnijeg angažiranja jačih snaga ne može dovesti u pitanje njihovo prisustvo i opstanak.

⁴ Nešto drukčijim tumačenjem značenja, pojmom nezaposjednuta teritorija mogla bi se misliti vlastita pozadina. Da bi se izbjegle slične višemislečnosti, ako i kada je to potrebno, taj se pojam može upotrebljavati zajedno sa njegovim višim radnim pojmom i u tom slučaju on bi glasio: *nezaposjednuta teritorija u pozadini neprijatelja*.

Ostaje da još damo objašnjenje o vremenskoj odredbi pojma zaposjednuta teritorija, što smo ranije, iz metodoloških razloga, izostavili. Vremenski aspekt moguće vojno-političke situacije, koja bi nastala ukoliko bi agresor uspio da zaposjedne dio naše teritorije, u Zakonu o narodnoj obrani je interpretiran primjereno značenju, koje je naticipirala naša vojna doktrina o vremenski ograničenom (privremenom) prisustvu agresora na našoj teritoriji, pa se taj pojam zajedno sa njegovom vremenskom oznakom u cjelini glasi *privremeno zaposjednuta teritorija*.

DEFINICIJE VRSNIH POJMOVA U OPSEGU POJMA POZADINA NEPRIJATELJA

Ustanovili smo da pojmovi privremeno zaposjednuta teritorija i nezaposjednuta teritorija čine opseg pojma pozadina neprijatelja i opisno smo izložili njihov sadržaj, ali radi neophodne preciznosti izražavanja njihov sadržaj ćemo sažeti u definicije:

Privremeno zaposjednuta teritorija je onaj dio (ili dijelovi) naše teritorije u pozadini neprijatelja na kojoj je agresor uspio, koristeći neposredno fizičko prisustvo brojno i tehnički nadmoćnijih oružanih snaga, da za ograničeno vrijeme uspostavi relativno djelotvornu vojnu kontrolu.

Nezaposjednuta teritorija je onaj dio (ili dijelovi) naše teritorije u pozadini neprijatelja na kojoj naše oružane snage održavaju djelotvornu vojnu kontrolu.

Ovim smo bliže odredili pojam pozadina neprijatelja, uz nastojanje da leksičko značenje nekih pojmova koji se odnose na pozadinu neprijatelja dovedemo u jednoznačni odnos prema pojavama na koje se odnose. Pored toga, naglašavanjem različitosti moguće vojno-političke situacije u pozadini neprijatelja treba da na posredan način pridonese diferenciranom pristupu praktičnim problemima pripreme, organizacije i vođenja borbenih dejstava i općenarodnog otpora na privremeno zaposjednutoj teritoriji u cjelini. U pitanju su složeni problemi koji ne mogu biti u cjelini obuhvaćeni jednim stajalištem, zbog toga i ovaj tekst predstavlja samo prilog bližem određivanju pojma pozadina neprijatelja.